

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto XVIII, 1

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

Januar 1971

*Umetnost se je v državni re-
žiji še vsekdar izneverila sa-
ma sebi. Nekje imajo cele ge-
neracije profesorjev in ne ve-
do, kam bi z njimi. Brada pri
bradi. Ustanavljajo jim šole.
Zanje, za profesorje, jih usta-
navljajo. Študenti se že dobe.*

*Ko dorastejo, ko prejmejo di-
plomo, država ne more druga-
če, kakor da preskrbi službe
tudi študentom. Obtok je na-
gel, in preden se zaveš, si med
njimi, ki ali šele gredo varne-
mu kruhu naproti ali pa ga že
jedo. Z diploma pa jim izroči
država tudi monopol na edino
in pravo umetnost. Profesor
ni le profesor na akademiji:
avtoriteta je v svetu in drža-
va mu zaupa presojo, priporo-
čanje, izbor in cenitev.*

*Živi vrelec domišljije pa žu-
bori le daleč od bregov, ki na
njih stoji stražarji tradicije
in biriči utrjenega reda. In
kjer priznane vrednote praz-
nujejo, roka, ki za novimi
svetovi tiplje, omahne. Usah-
ne napoj krvi in omleden sok
napolni žile. V celo več ne
stopa noga in duha več ne
oplaja kaos. Toda vse je v
lepem redu in red je lepši od
dne do dne.*

*Država je red. Država je za-
kon. Država je volja. In njen
umetnik ji je državljani, ki naj
uveljavi ta red, ta zakon, to
voljo, kakor mu jih je pač
dano uveljaviti. Sklada se z
nazori države, upošteva raz-
mere, ne hujškat ljudstva in
ne izkušaj ga! Resnica je le
ena. Svojo podredi tej, ki je
že najdena. Ne ruši dognanj!
Če si sam kaj dognal ali si se
kaj dognati namenil, pokaži,
da vidimo, ali je primerno. To
so protiusluge, ki jih država
zahteva od svojih varovancev.*

Stanko Majcen,

Podržavljena umetnost,
Dom in svet 1923

presojanje in obsojanje

DA moremo v skupnosti doseči zdravo sožitje in izpolniti svoje naloge kot posamezniki in kot skupnost, je potrebno, da znamo pravilno presojati dogodke, dejstva, dejanja, nazore in nauke, s katerimi se srečujemo. A pravilno, kar pomeni tudi, da ne smemo prestopiti meje dovoljenega in preiti v nedopustno. To zadnje se more zgoditi v dveh smereh: od presojanja v obsojanje in od presojanja v zatiranje. Z obojim zagrešimo prestop, ki je lahko hujši, kot je presojanje dejstvo.

Kakor tedaj smemo presojati misli in dejanja, pa je potrebno, da smo nadvse previdni in zadržani v sojenju in obsojanju ljudi, ki da so kaj storili, povedali ali napisali. Če ne pazimo na razliko med obojim, delamo zlo, s katerim se oma-
dežujemo sami in slabimo skupnost.

Presojamo, kot smo rekli, dogodke, dejstva, dejanja, nazore in nauke. Presojamo to je, skušamo ugotoviti njihovo pravilnost, resničnost, vrednost, ali pa nepravilnost, zmotnost, nevrednost. Prav presojamo tudi, kadar tehtamo samo dejstva in jih ocenjujemo ne glede na to, kdo naj bi jih bil povzročil. Lahko smo jih našli v dejanskem življenju, a za presojanje jih iztrgamo iz njega in preso-
jamo kot taka, kot so sama na sebi.

Tako dejstvo, da ponazorimo s primerom, bi bila prilastitev hrušk s tujega vrta. To dejstvo, splošno in abstraktno, bomo presodili kot tatvino, kot greh proti sedmi božji zapovedi, kot prestop, kazniv po zakonu in tako dalje. Naša presoja in iz nje vzišla sodba bo lahko pravilna ali tudi ne. Kdo drugi bi utegnil soditi drugače, ker je drugačna njegova osnovna npravna naravnost, ker jemlje v poštev splošno moralo kraja ali iz kakih drugih razlogov. V takem primeru je na mestu razgovor ali dialog, v katerem se srečajo in med seboj razčiščujejo razna mnenja, se dejanje čim bolj razčleni in se tako dospe do čim pravilnejše sodbe, naj bo soglasna ali ne.

Kadar obsojamo pa končno vedno obsojamo človeka, tistega, ki je neko dejanje storil, neko mnenje povedal ali karžekoli napravil. Z obsodbo napravimo od pre-
soje velik in zelo odgovoren korak naprej, pa često prelahkomiselno in brez zavesti odgovornosti, ki si jo nalagamo. Kajti tudi če naj je nekdo storil dejanje, ki smo ga presodili kot nevedno, moramo, preden moremo tudi njega obsoditi, ugotoviti dvoje: ali je tisto napačno dejanje res storil in ali je pri tem v resnici grešil.

Ponazorimo tudi to s primero. Če naj nekoga obsodimo kot tatu, ker da je sosedu potrgal hruške, moramo najprej zanesljivo vedeti, da je to res storil. Saj sedaj ne sodimo dejanja kot takega, na splošno in v teoriji. Tukaj gre za določeno dejanje, ki da ga je ta določeni človek storil. Da ga moremo imeti za resnično, za to moramo imeti dokaz; zlasti če se o tej resničnosti lahko dvomi ali če ga obtoženi zanika, moramo dokaz tudi predložiti. Tukaj niti ni mesta za razgovor ali dialog, saj ne gre za take ali drugačne poglede na dejanja; gre za dejanje, ki je bilo storjeno ali pa ni bilo. Tudi ne smemo terjati, da sojenec dokaže, da dejanja ni storil, kar najčesče sploh ni mogoče. Kdor obtožuje, mora dokazati, da je obtožba upravičena. In toliko bolj je dolžan dokazati, kolikor hujša je obdolžitev. Prečesto obtožujemo prelahkomiselno, le po površnem videzu. V našem primeru je nekdo lahko obtožen le, ker ga je kdo videl iti proti sadovnjaku ali je vsaj mislil, da je v nekom prepoznal njega; morda je obtožen le, ker imajo ljudje o njem slabo mnenje in ker ne poznajo krivca, dejanje nalagajo njemu. Možnih je še mnogo drugih razlogov za obtožbo, a niso dokazi. Za obsod-
bo je treba dokazati, da je obtoženi dejanje storil.

Ko smo to mogli dokazati, bi šele mogli prestopiti k sojenju o krivdi. Sodba o tej ne sledi kar sama iz dokaznosti dejanja. Dejstvo je lahko gotovo in vendar krivda ni. Zakaj četudi je nekdo res storil dejanje, o katerem smo prepričani, da je kot tako napačno, četudi smo storitev dokazali, še vedno ne moremo in ne smemo samo zato obsoditi storilca kot krivega. Okoliščine morejo spremeniti težo ali celo naravo dejanja. Kaj če je obtoženi bil v tako hudi stiski, da je umiral od gladu on ali njegova družina, pa ni mogel drugače priti do hrane? Kaj če je bolan, kleptomani, ki se ne more upreti skušnjavi, da vzame in si osvoji, kar vidi? Kaj če mu je bilo dejanje narekovano v hipnozi ali izsiljeno po zlikovcih, ki ga imajo kako v oblasti?

Tukaj segamo po zadnji skrivnosti. Zaresno krivdo bo najtežje težko dokazati; tudi razgovor z drugimi ne pripelje nujno h gotovosti. Zadnji človeški sodnik je obtoženčeva vest, nad njo pa Sodnik, katerega pravice si ljudje ne smemo prilastiti.

A čeprav bi kdaj mogli krivdo zares ugotoviti in dokazati, mar bi bila obsodba najboljša, kar bi tedaj mogli storiti? Kaj je naša prva dolžnost do ljudi, s katerimi živimo: zametavati njihove zmote in obsojati njih same ali pomagati jim k boljšemu spoznanju, do (čistejše) resnice? „Vsak človek je moj brat“ uči Pavel VI. Mar se bratska ljubezen najbolje izpričuje v sodbah in obsodbah? Mar so te najprikladnejše sredstvo, ki bo „brata“ nagnilo, da se bo skušal popraviti? Mar ga bomo tako mogli prepričati, da smo boljši kot on in da imamo bolj prav v svojih nazorih in ravnanju?

slovenska prisotnost v svetu

V decembrski številki Glasa smo poročali o uspeli likovni razstavi, ki jo je v Celovcu priredil akad. kipar FRANCE GORŠE, redni član Slovenske kulturne akcije. V časopisu Volkszeitung je bila objavljena 25. novembra lani topla in zanimiva kritika o tej razstavi. Iz pisanja povzemamo:

„Gorše je ostal preprost in tih mož, ki z velikim občutenjem in z oblikujočo roko spremlja življenje, ga podoživlja in mu daje izraz v glini ali v lesu. Je globoko veren človek. Brez poudarjanja, brez velikih kretov izžarevajo njegova dela resnično pobožnost. Nobena razstavljená umetnina nima posebnega razmerja z današnjo stehinirano dobo. Gledamo religiozne motive, žene, moške, otroke, pri delu in pri igri, pa tudi motive, ki so vzeti iz slovenskega ljudskega življenja. Povsem zavestno je izloženo danes vladajoče tehniško-znanstveno območje iz njegovih opazovanj. Gorše se osredotoči na notranji svet človeka, na temeljne, večnoveljavne vrednote, ki tako bistveno vplivajo na ravnotežje in red sveta. Goršetova zasluga je, da nas iztrga iz vzdušja naše vsakdanjosti in nas postavi pred preprosto, premnogokrat na videz banalno, pa vendar tako mogočno pranutno in polnomočno življenje...“ Kritiki dostavljajo še: „Da je bila razstava dobrodošla, so pokazali številni posamezni in skupinski obiski iz raznih krajev Slovenije in Koroške same.“

Kipar Gorše je trenutno spet v New Yorku. Marca pa se povrne v Evropo, kjer si je v Rimu že najel delavnico. Povedali so nam tudi, da bo v rimskih mesecih portretiral Pavla VI. za spominsko vsakoletno medaljo, ki jih izda apostolski sedež. Po vsej verjetnosti bo v času evropskih dni priredil celovški podobno tudi v slovenskem Primorju, kjer si naši rojaki kiparjev obisk iskreno žele, kot smo brali v goriških in tržaških slovenskih listih.

Poljska akademija znanosti (PAN) je v Varšavi izdala zbornik „Polsko-luzické stósunki literackie“, ki ga je uredil prof. Jerzy Slizinski. V tem obsežnem zborniku je izšla v slovenščini natisnjena razprava „Slovenci - Poljaki - Lužiški Srbi“ s podnaslovom „Pregled literarnih in kulturnih stikov od začetkov druge svetovne vojne“ (str. 229-253). Razpravo je napisal naš sodelavec v Rimu zgodovinar dr. VEKOSLAV BUČAR, ki nam je poslal poseben odtis tega dela. (Dr. Bučar je našim bralcem dobro znan po tehni in zanimivi razpravi o slovenskih zagoriških Trubarjevih

Pa še nekaj: mar se kdaj vprašamo, ali so razlike, morda le nedognanosti v nazorih soljudi, sploh potrebne take kritike, kot jim jo posvečamo? In ali morda ne vidimo napak le, ker v nas samih ni vse dognano in čisto? Da smo, kot pravi Ivan Cankar, „ljudje, ki imajo nezdravo kri, (ki zato) opazijo pege celo na soncu, opazijo trnje na roži“ (Zbr. delo 8, 71), ne vidijo pa ne sonca in ne rože?

Kadar je potrebno presojanje dogodkov, dejstev, dejanj, nazorov in naukov kot takih, saj ni mogoče vsega imeti za pravo, pa je zelo tvegano obsojanje ljudi, ki jim taka dejanja ali mnenja pripisujemo. Zelo tvegano celo tedaj, ko smo mogli dokazati, da so jih storili. Kakšno odgovornost si šele nalaga, kdor lahkomišelnó obsoja ljudi, ne da bi prej ugotovil, ali so zares storili ali izrekli, česar jih dolži! Kaj pa naj rečemo o praksi, ne tako nenavadni med nami, ko se nekomu podtakne dejanje, ki ga sploh ni storil, ali mnenje, ki ga nikoli ni izrekel, ali pa se izrečeno tako izkrivi, da ni več njegovo mnenje, pa se zaradi njega izreče že kar tudi obsodba?

Ljudje smo kot taki nepopolni in padljivi bitja. Tudi kadar hočemo in iščemo dobro, marsikdaj delamo zlo. Zato je življenje posameznikov in družbe obteženo z vseh vrst nepopolnostmi in težavami. Te nastopajo v družinah, med znanci in prijatelji, v večjih in manjših združbah. Ni treba, da jih še iščemo. Tudi med nami ne. Marsikako težavo bi si lahko prihranili, če bi se vedno trudili, da bi mnenja in dejanja presojali zares stvarno in trezno, zlasti tudi v dialogu, in če bi bili mnogo previdnejši in mnogo bolj zadržani v obsojanju ljudi.

v i n k o b r u m e n

protestantih na Koroškem, ki je izšla v zadnjem zvezku zbornika Vrednote.) V razpravi v omenjenem poljskem zborniku je Bučar na 24 straneh podal pregled slovenskih stikov med obema severnima slovanskima narodoma, od Herbersteina do 1941. Spis sloni na obdelavi slovenskih bibliografskih virov. Razprava je lep donesek k temi, ki med nami še ni dovolj obdelana. Povzetek razprave je izšel tudi v francoščini.

Naš sodelavec, sodelavec Meddobja in Glasa, pisatelj in publicist LEV DETELA nam je poslal švicarski časopis Die Tat, ki izhaja v Zürichu z dne 28. novembra 1970, kjer je na strani 35 natisnjen njegov odlični nemški prevod Franceta Balantiča pesmi „Nekoč bo lepo“; ob prevodu je Detela napisal tudi krajši članek o pesniku Balantiču. Na isti strani je pod naslovom „Lyrik aus Jugoslawien – in deutscher Sprache“ objavil daljše kritično poročilo o treh pesniških zbirkah, ki so izšle v nemških prevodih: „Anthologie neuerer kroatischer Lyrik“ (Zagreb 1969); „Kajetan Kovič: Goldene Schiffe“ (izdano v Plochingen am Neckar, 1969). To knjigo je prevedel v nemščino dr. Franjo Smerdu s pomočjo Ursule Gottschalk (zbirka je izšla kot drugi zvezek v „Bibliothek slowenischer Lyrik“; prvi zvezek je Mateja Bora pesniška zbirka „Popotnik“, 1968). In skoraj iste pesmi Kajetana Koviča, ki so izšle v knjigi „Kovič - Morandini - Lombard: Gedichte“, v Gradcu 1966. Za to zbirko je Kovičeve pesmi prevedel Alois Herghouth. Ocenjevalci Detela pripominja, da so prevodi nezadovoljivi ter da je Kovič sicer znan slovenski pesnik mlade generacije, ni pa eden najvažnejših slovenskih lirikov.

V tržaško-goriškem Novem listu (17. decembra 1970) smo brali, da je isti švicarski časopis Die Tat 14. novembra lani objavil v nemščini Detelovo prozo „Severna kartografija“, medtem ko mu je dunajska Die Presse 21. novembra tiskala pesem iz zbirke „Sladkor in bič“ v prevodu Ine Jun Broda. Že prej (17. oktobra 1970) je Die Presse objavila deset tekstov iz Detelove knjige „Izkušnje z nevihtami“, ki jim je avstrijski slikar Gerhard Gutruf dodal tri ilustracije. To Detelovo prozo je prevedla Hilde Bergner iz Münchna. Švicarski Die Tat je 17. oktobra objavil tudi pesem Milene Merlak-Detela „Iguibljeni otrok“ in Leva Detela razpravo o Njegošu in njegovem grobu na Lovčenu.

g a v č

V TEM nizkem delu „Zahodne Indije“, ki se vleče od atlantskih obal verjetno prav do vrat polresničnih mest konkvistadorjev, se počutim kot doma. Grem iz mesta – poletje se nagiblje v še bolj žarečo jesen – in kmalu se izgubim med travami in visokim, rožnato cvetočim, bujnim osatom. Je nekaj prvobitnega, domačega v tej rjavo zeleni ravnini, ki je v resnici neskončno, plitvo morje. In noči v izgubljenem pampskem veselju – nedojemljivo skrivnostno, v dalj potegnjeno nebo v svojimi Tremi Marijami in Južnim križem... Slišati je mogočne, daljne kozmične glasove in v medlem obzorju se komaj opazno bliska...

Sedim pod evkaliptom s knjigo v roki, ki je od sonca kot suh zvitek rumenih listov. Martin Fierro v domačem, slovenskem jeziku. Z gavčem se srečujem pravzaprav že od prvega dne, ko sem stopil na te zemlje in bil povabljen – truden in zmuden – na kozarec vina in kos opaljenega asada. Gavča, tovariša in prijatelja najdem v starem kreolu, v človeku iz podeželja, v črnem potomcu afriškega suznja, v meščanu čiste španske krvi in ponosa – ni pa sledu o njem v izpraznjenem, brezobzirno sebičnem novem naseljencu. Ne samo problematičnega zgodovinskega predstavnika iz osemdesetih let prejšnjega stoletja, ampak sploh tisto gavčevsko – bratsko, široko odprto, človeško – dojemam danes kot tvorno življenjsko prvo na tem kontinentu. Dejal bi: nekaj prvobitnega, pristno ljudskega, čustveno svobodnjaškega.

Martina Fierro, gavča iz teh neskončnih planjav, ki se raztezajo od Atlantika in od Srebrne reke prav do zlatih mest starih častilcev Sonca, dojemam danes drugače – nenadoma se mi človeško približa, ko ga vzporejam z drugimi gavči, posebno pa z našim slovenskim Martinom Krpanom. Hernándezovega Martina Fierro postavljam ob Levstikovega Martina Krpana; kajti čeprav sta parabol obeh povesti – Fierro ima močne novelistične prvine in je poln liričnih primesi – popolnoma različni, imata vendar skupno človeško perspektivo in enake moralne dimenzije. Martin Fierro je lahko tudi drama – drama o nomadu, izvedencu o ravnanju s konjem, prebeglem svobodnjaku, stepskem bohemu, ki ga je zgodovinska nujnost izločila iz družbene sfere in mu določila iztrebljenje – se pravi zgodovinsko, človeško tvorno iztrebljenje. Martin Krpan je iz stare zgodbe spopada človeka z velikanom nastala povest o silaku, ki v dramatskem boju premaga krvočnega velikana, a dobi v plačilo za svoje gavčevsko dejanje samo nehvaležnost in pregnanstvo. Tudi on prihaja iz družbene obrobnosti, iz nezakonitega položaja tihotapca in morda celo razbojnika.

Gavč je v bistvu sam, njegovo premoženje in edina družba je konj. S konjem preblodi puščo iz dalje v dalj, svoboden kot misel in kot oblak. Martin Fierro poje: „... podim se noč in dan, / kot skrivač čez širo plan, / nimam gnezda ne pajdaša.“ Gavčeva usoda je brez ljubezni – nekoč je imel ženo in otroke, živel je z družino v bajti, vendar: „kaj mi ostalo je? Da v joku tožim samcat sam na svetu.“ Prava gavčeva usoda je biti sam, od tu raste njegova človečnost in njegov zanos.

Ne morem dojeti v dno, kaj je – biti gavč. Sonce pripeka v to veselje trav in osata in prašnih poti; po plitvem morju se belijo sem in tja raztresene kosti živali. V trdi resničnosti ali v vročini domišljiji, ne vem, se mi približa na posušenem kljusetu nekdo, ki je v vseh časih postavljen v podobno družbeno izobčenje, kot gavč – slavni vitez don Kihot iz Manče. Ni gavč v pravem pomenu besede, vendar ga pri določevanju gavčevskih prvin srečujem na vsakem koraku. Nasproti nepravčnosti in brezobzirnosti družbe in nasproti trdi usodi postavljata Hernández in Levstik celega moža – Cervantes celega viteza. Plemenitost in človečnost je vrednota, ki je skrita na dnu gavčeve duše.

Martin Fierro in Martin Krpan tvorita svojsko literarno zvrst; obe deli imata močne dramatske in novelistične prvine, Martin Fierro tudi lirične, ki pa zvenijo sem in tja nekoliko nelogično. José Hernández in Fran Levstik sta ustvarila vsak svojega gavča v nazornem, romantično realističnem prijemu z močnimi primesmi humorja in groteske; ta zadnja je posebno pri Martinu Fierro prepričljiva, nikdar dovolj izrabljena. Značilnost ene in druge zvrsti –

obe sta blizu narodni pripovedki – je v tem, da sta polni ljudske duhovitosti. Martin Fierro ima nad petsto znanih španskih pregovorov in rekov, npr. zlo je kot drevo rastoče... mož, kar mora, ima storiti. Tudi Martin Krpan je poln domislic in pregovorov: kdor če iti na Dunaj, mora pustiti trebuh zunaj... vsaki človek je tak, kakoršnega je Bog dal, itd.

Če bednega junaka pampske neskončnosti v Hernándezovih nostalgičnih monotono didaktičnih verzih do danes nisem mogel pravilno dojeti in dovolj oceniti, mi Martin Krpan v svojem folklorno realističnem in stvarnem načinu pripovedi pomaga do prave, višje podobe gavča. Srečujem se tudi s problemom domačijstva – morda bi dejal s Prešernom: literarno rovtarstvo in morda se mi Martin Fierro odtuji včasih s svojo dostikrat naturalistično prakso. Ampak tu se srečujem, bolj kot z rovtarstvom, s primitivno spontano in tvorno človekostjo. In bolj kot simbolično naturalistična, poetična obdelava Martina Fierro je zanimiva „človeška snov“ gavča, tisto tvorno, ki je po svojem bistvu zdrava in prvirna snov spodnjih plasti naroda. Antonio Pagé Larraja piše: „Martin Fierro je človeško izkustvo zlito v pesem; je obramba in alegorija pozabljenega človeka, sporočilo poslano v prihodnost.“ („Prosas del Martín Fierro“, 1952). To ni epska pesnitev velikega kova, kot sta mislila in hotela Leopoldo Lugones in Ricardo Rojas – Hernández ni dvignil Martina Fierro na mitično raven, kot so to storili s svojimi junaki Grki in tudi Srbi – Martin Fierro je zapis preprostega, a prav tako herojskega človeka, usmerjenega v življenjsko stvarnost, kakor ga najdemo v mehiškem leperu, v llaneru iz Venezuele, v cayi iz Bolivije ali v kavboju severnoameriške prerije – tudi v saharškem beduinu in stepskem kozaku.

Martin Fierro – gavč – je elementarni tvorec človeka na tem delu kontinenta. V razpravi Martin Fierro in Moby Dick, ki jo je objavil John B. Hughes v buenosaireskem dnevniku La Nación 17. julija 1960, je postavil pampskega gavča nasproti pomorskemu „gavču“ serevnoameriške družbe. Donkihotski, zanesenjaški in pol blazni kapitan Ahab, ki s svojo čudaško posadko izvedenih mornarjev kitolovcev zasleduje po vseh morjih sveta belega kita ter nazadnje podleže z vso posadko v boju z leviatanom je podoba človeka v dramatičnem boju s silami narave in s samim seboj. Herman Melville je v slovitom romanu Moby Dick (Beli kit) v baladno tragičnem razpoloženju podal presrečno podobo „gavča“, ki se v silovitosti svojih življenjskih moči bori na življenje in smrt z belo, namišljeno poštasto naravo. Beli kit je zgodba o usodi silaka, ki se odigrava na pampi morja.

Gavčev svet je namreč širok in veličasten, obenem pa neizprosno trd. Gavč ne govori v prazno, ne teoretizira in ne politizira, ampak je mož dejanja in kar stori, stori kot zrel človek. Je v boju z naravo in s sovražnikom – z belim ali rdečim – zato je kljub svoji notranji človeški pretresenosti in občutljivosti stvaren, trd in neizpros. Utrgam citat iz ožganih strani Martina Fierro: „Vse te bede, muke moje, / vse, kar moral sem trpeti / in nezdod vseh doživeti, / mi vse čustvo je ubilo, / trdo mi sree storilo...“ Gavč je prototip svobodnega človeka – je individualist, ki živi na robu organizirane družbe in čeprav je upornik, človek brez vezi, sam svoj – „biti prost je moja radost, / prost kot ptič v vseprostorini!“ – je vendar prvinski ustvarjalec in oblikovalec družbe.

Vrnem se k slovenskemu „gavču“ – v tej besedi razumem bolj njegovo usodo in njegovo poslanstvo. Večer se nagloma zgrinja nad prastaro pampsko ravnino, posejano z oazami evkaliptov, borovcev, vrb. Ne vem, kdaj se mi je približal star kreol, prijatelj – počasi zavijeva v najbližji hribi – ampak jaz še blodim po daljnih hribovitih in gozdnatih krajih. Čeprav ne vem dosti o gavčevstvu Martina Krpana – njegovo življenje pred in po dunajskem dejanju je mislim podobno gavčevstvu Martina Fierro – sta mi vendar ta silak in oni podoba tvorca nove družbe – take, ki se uveljavlja in ki stopa na zgodovinsko površje v vsej svoji humani moči.

france papež

ob debeljakovi slovenski prepesnitvi
jose hernandezova poema „martin fierro“

stanko majcen

je umrl

dnevnik

pokojni pisatelj v beograjskih letih

18. decembra 1970, sredi lanskega adventa tedaj, so ga pokopali v Slovenskih goricah pri Mariji Snežni za Velki. V 82. letu starosti. Odpočiti se je hotel... Zdaj počiva v svojih lepih Slovenskih goricah, na deželi, kot je naslov njegovi pesniški zbirki, ki jo je pred leti založila in izdala Slovenska kulturna akcija. Tam je pel:

Čakajo me moji mlini,
čakajo konec vasi,
kaj pripeljem jim pod kamne,
kaj nasujem na osi?

Zdaj jim je pripeljal pod kamne svoje življenje in svoje delo.

Bil je eden najčistejših naših umetnikov pere-sa. In najtišjih. Bil je naš prijatelj, prijatelj Slovenske kulturne akcije, naš FRANC ZORE – pod tem psevdonimom nam je edini od slovenskih pisateljev in pesnikov v domovini poslal svojo pesniško zbirko v objavo...

O njem bomo pisali. Še. In še več. Njegov odhod k počitku boli. V domovini je njegova smrt zaslužila tretjino stolpca v osrednjem slovenskem časopisu Delo... Po vojni v socialistični slovenski kulturi zanj ni bilo mesta: ne v knjigarnah, ne v revijah, ne na odru. Bil je pač – velik Slovenec in velik kristjan.

V njegov spomin in z vero v lepše dni, ki je Majcnu vse življenje, tudi v najtežjih preskuš-njah ni majkalo, tele njegove verze:

In kadar spet njive vzeveto
in kadar spet škrjančki zapojo,
bodo iz mene peli.

In kadar spet bukve zagore
in kadar spet gabri zažare,
bodo iz mene žareli.

Žar, šum, hlad – vse iz mene,
pesem, cvetje livad – vse iz mene,
vse iz mene mrtvega.

ALI MORAM umreti, ker sem lepa? Ali nimam bratov vo-jakov, da me ščitijo? Pa sem, oškropljena z blatom – kje si, Dragomir na konjiču, da zavihtiš sabljo nad blatilci? Tvoja sestra umira od gnusa... Mesto je ogromna gomila ran, smradu in gnilobe. Najsi ga sonce prepeka, najsi noč razmaje zrak in dviga nebes do zvezd – mesto smrdi, mesto se enostavno kadi kakor odprto žrelo nepopisnih, nepristopnih grdobij...

Mesto, to so velika, brezzoba usta! To je mesto! Usta do ušes in kazalec črnozanohten! Čujte in strmite! Tista tenka lutka iz Mišarske ulice... no, tista tenka, okrogla, z bradico ko mesec, z obrvmi ko dva metulja, tista, ki ji noben čevelj ni bil ozek dovolj, nobena rokavica premajhna, tista, dá, prav tista – e! Štrbunknila je – da je brizgnilo do kapi...

To je mesto. In jaz? Ali moram umreti, ker sem lepa, Dragomir? Konje smo imeli, ko je brat stopil v generalni štab. Tri konje. Na vrancu je jezdil bratov dečko. Zmerom mi je brat pomagal v sedlo. Trata je bila mehka in prožna kakor mramorna plošča, s suknom prepeta kakor biljar. In jaz: slonokoščena krogla na njem!

Nikomur me ni pokazal brat, skop ali ljubosumen ali izkušen, kakor je bil. Zdaj je mrtev. Vojskovodja božjih trum.

In jaz sem vedela, kaj mu je. Da sem namreč lepa, in da je ostal pri meni...

Prejezdila sva vse škrjančkovo jutro od roba pa do roba, od teme pa do sveta in do svetle stene – tam, kjer je bilo sonce na zid narisano. Zemlja je bila oprežena s preprogami, da bi si konji ne oškropili kopit. Podkovani so bili z živim, pojočim jeklom. Dlaka se je svetila, sedlo je škripalo, konj je prhal od slasti. In to vse pred čudečim se obličjem jutra. Tam daleč za hrbtom se je dramilo mesto. Lezlo je iz neblagodišečih ovo-jev, krmežljivo, pospano, zlobno – zlovoljno, ne vem, zakaj.

Malo mesto, samo sebe sito do grla!

„Po mestu, po mestu, med ljudmi, saj jih nočem poznati...! Tam je sonce, tam je radovednost in priznanje... ej!“

Brat molči ko sam bodoči vojskovodja božjih trum. Kakor Napoleon vali velike misli po glavi, skalam podobne, ki jih je sama senca, sama senca in prostornost.

Nepremično drvita šarca vstric, iz mesta, iz mesta...

Na povratku je brat milejši, prijaznejši in malodane do prvega zidu me pusti na konju.

„Odskočiva!“ – in oba se vgrezneva v globoko travo, ki je roсна.

Za vojaka me ima, in vendar sem njegova sestra, „tista okrogla, tenka iz Mišarske ulice, saj jo poznate...“

In peš se napotiva po stranicah v vojašnico.

„Kdo te bo brzdal, kadar odjezdimo na jug? Kdo te bo učil jezdit – (brat se nasmehe) – kdo te bo za roke vodil ob jutrih po rosi, sestra?“

In poljubi roko in stopi mimo straže. To je bilo tik vojašnice.

Na fotografiji ga ne prepoznam. Slikati se je dal – za koga? Daljen in nem stoji med drevesi, odmaknjen za dvajset let. Eno usodo daleč...

Mene je pogazil prvi tujec, ki sem ga srečala na ulici...

Iz Stanka Majcna zbirke novel „Povestice“, ki je 1962. izšla pri SKA.

PODPRITE SVOBODNO SLOVENSKO USTVARJALNOST –

BODITE PODPORNİ ČLAN SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE!

V lanski decembrski številki je tržaška slovenska revija *Mladika* (1970, leto XIV., štev. 12) namesto nekrologa ob smrti pisatelja Stanka Majcna objavila razgovor, ki ga je urednik revije imel s pisateljem prof. Alojzom Rebulo; le-ta je bil zadnje čase v stikih s pokojnim pisateljem. Razgovor ponatiskujemo v celoti.

Pravi Alojz Rebula:

Osebo mislim, da smo s Stankom Majcnom izgubili velikega pisatelja. Pred leti sem istočasno bral Camusovo *Kugo* in Majcnove črtice iz prve svetovne vojne. Občudovani Francoz me je pustil neprizadetega, Majcen me je pa prav pretresel. V nekaterih prizorih sem zaznal silo, ki bi jo imenoval kar tolstojevsko. Stanko Majcen je v sebi družil dvoje, kar se v slovenskem pisatelju redko sklada; ustvarjalno silo in ob njej izreden intelekt. V pogovoru z njim si se lahko sprehajal od politike do mistike.

Se vam zdi doumljivo, da je povojna doba mogla človeka takih kvalitete ignorirati, kakor ga je?

V naši šentflorjanski dolini je to povsem doumljivo. Slovenec ni svojega nikdar cenil. Tretjevrstni tuji literat bo pri nas zmeraj več štet kakor, denimo, domač genij. V tem pogledu si preteklost daje roko s sodobnostjo, onkraj vsake politične nadstavbe: dolina šentflorjanska ostaja dolina šentflorjanska.

Se vam ne zdi, da je povojno uveljavitev Majcnovega imena oviralo tudi dejstvo, da je bil Stanko Majcen visok predstavnik predvojnih političnih struktur? Naposled je bil podban Dravske banovine!

V isti strukturi je bil Ivo Andrić kraljevi ambasador in je kot tak celo podpisal v Berlinu trojni pakt z nacistično Nemčijo. In vendar so mu Srbi po vojni izgladili pot do Nobelove nagrade. Pred leti pa je morala šola – v Mariboru! – umakniti s programa celó skromno interno Majcnovo proslavo. Kaj šele, da bi prišla na oder kakšna njegova drama. Na ljubljanski slavistiki najdete študente, ki za Stanka Majcna sploh ne vedo...

Se vam zdi, da je mogoče označiti to dejstvo drugače kot škandal?

Ne smete pozabiti, da je Ivo Andrić stopil v partijo, Stanko Majcen pa je ostal kristjan.

Pa se vam zdi to dovoljšen razlog, da majhen narod, ki se tako težko prebija s svojo kulturo na evropsko sonce, tako ozkosrčno odrine kulturnika takšnih kvalitete. Posebno ko Majcen za sabo ni imel aktivne politične preteklosti?

Zmeraj bomo odrivali, kar je preveliko za nas.

Kako ste prišli v tisk z njim?

Predlanskim sem se mu oglasil pismeno. Zanimal sem se

za njegove še neobjavljene spomine na dr. Korošca. Ljubezno mi je odgovoril.

Zvedeli smo, da ste ga pred kratkim obiskali.

Bilo je letošnjo jesen. Bila sva z ženo v Mariboru. Po kosilu naju je hotela znanka popeljati z avtomobilom na Pohorje. „Pohorje bo ostalo...“ sem rekel. Opogumili smo se in zapeljali na Poljančevo 7. Uličica z razgledom na vinograd na griču, v globini vrt, med vrtnicami slokasivolas gospod v delavnem predpasniku, v elegantnih mladostnih gumijevkah, ob njem še mladostna gospa v črnem. Na mizico na vrtu je prišla steklenka, pisatelj Majcen je s prepričanjem strastnega kadilca potegnil ibarico, posedli smo, v hipu ujeti v prirčno razpoloženje. Nekaj ur smo tako sedeli in govorili. Bilo je prvo in zadnje srečanje s tem izrednim Slovencem. Komaj sem bil doma, sem si zapisal pogovor, točko za točko...

Zanimalo me je, kako Majcen gleda na vrsto pojav iz naše kulturne in politične preteklosti...

Na primer?

Na Župančiča, na Finžgarja, na Gosarja, na Natlačena, na Jegliča, na Rožmana, na Izidorja Cankarja, na Ehrlichia, na Novačana.

Imate vse te njegove sodbe napisane?

Vse po vrsti. Podane z izredno intelektualno in psihološko ostrino.

In o čem ste še govorili?

O vsem mogočem: ali smo Slovenci narod, o zadnjem avstrijskem cesarju Karlu, o Majcnovem prevajanju Terezije Avilske v prvih povojnih letih, o mistikah...

Nam lahko poveste vsaj eno njegovo misel?

Ko smo se poslavljali, nas je pospremil po Poljančevi do avta. Hodila sva odmaknjena, zapredena v teološki razgovor. Na kraju ceste je citiral Guardinija: „Ob smrti bom vprašal Gospoda, čemu vse to trpljenje nedolžnih...“

Kdaj je to bilo?

V sredo drugega septembra. Ob odhodu mi je rekel, naj še pridem. In tako sem že v mislih pregustiral vrsto novih razgovorov s tem izrednim intelektualcem, s katerim bi lahko govoril o vsem, od škodljivosti ali neškodljivosti kajenja tja do Teilharda de Chardina. Zdaj vidim, da je bilo to moje prvo in zadnje srečanje z njim. Pred kakšnim mesecem se mi je oglasil s pismom, ko sem mu poklonil svojo Krščansko avanturo. No, veliki Slovenec Majcen ima zdaj tudi to avanturo za sabo.

povabilo k sotrudištvu

revija meddobje skuša biti odraz slovenske ustvarjalnosti in zmogljivosti slovenskega kulturnega dela in delovanja v svobodnem svetu.

uredništvo vabi zato vse slovenske ustvarjalce in kulturnike, ki jim je pri srcu svoboda človekovega in slovenskega duha, da v reviji sodelujejo s svojimi spisi, poezijo, dognanji, mnenji, vprašanji sodobne svetovne in slovenske stvarnosti, s svojimi umetniškimi dosežki.

prosimo, da vse svoje prispevke pošljete na naslov glavnega urednika:

france papež,

manuel garcía 5611, carapachay fcb, prov. buenos aires, argentina

izšlo je

meddobje XI. 3

slovenik - spomenik slovenske kulturne zavednosti

22. novembra lani je poteklo deset let, kar je bil v Rimu ustanovljen slovenski zavod za višjo bogoslovno izobrazbo slovenskim bogoslovcem v tujini - Slovenik. Za vso slovensko kulturno dejavnost v velikem svetu je to pomemben in srečen jubilej. Slovenik predstavlja danes za vse Slovence najvišji kulturnotvorni izraz našega prizadevanja, ubrači v duhovni ustvarjalnosti in dosežkih korak z velikimi narodi. Za svoj jubilej je zavod izdal prikupno brošuro, iz katere povzemamo naslednje misli in navedke.

LANI je poteklo deseto leto življenja in dela slovenskega zavoda v Rimu - SLOVENIKA. Z njim smo se tudi Slovenci pred desetimi leti uvrstili v družbo narodov, ki imajo v Rimu zavode za poglobljanje teološkega študija.

Z začetki Slovenika je neločljivo povezano ime p. Antona Prešerna. Dolga leta je bil asistent za slovanske dežele pri vrhovnem predstojništvu jezuitskega reda. V težavnih povojnih letih so vsi, ki so skrbeli za duhovno in strokovno formacijo slovenskih duhovnikov, čutili potrebo po obnovi profesorskega kadra, ki bi mogel obdržati slovensko duhovščino na visoki intelektualni ravni. P. Prešern je hotel omogočiti nadaljevanje teološkega študija vsaj tistim mladim duhovnikom, ki so študirali v tujini. Uspeh dolgotrajnega in potrpežljivega dela je bila ustanovna lista Slovenika, ki jo je izdala Kongregacija za semenišča in univerze 22. novembra 1960.

Slovenik je zaživel; a bil je nebogljn. Razen ustanovne listine ni imel ničesar. Ni bilo hiše, ni bilo denarja... Pater Prešeren ni dvomil, da mora slovenskim duhovnikom dati streho hiša na via dei Colli. V tem delu Rima je dolgotrajna predstojnica slovenskih šolskih sester m. Terezija Hanželič, ki je pred kratkim končala svojo zemsko pot, ustanovila generalno predstojništvo svojega reda, ko se je po nemški okupaciji Maribora zatekla v Rim. Zdaj je ta stara hiša dala tudi streho prvim trem slovenskim duhovnikom, ki so takrat v Rimu nadaljevali teološki študij. Slovenik je postal stvarnost.

Velik dogodek za slovensko Cerkev je bil prvi prihod ljubljanskega škofa Vovka v Rim. Kot gorenjska rojaka sta s p. Prešernom hitro našla skupen jezik. Slovenik je postal dom tudi za mlade slovenske študente-duhovnike iz domovine. Hiša na via dei Colli je bila premajhna. Začasna rešitev je bila streha pri Kongregaciji za misijone na via della Consolata. P. Prešerna je težila visoka starost. V pomoč pri vodstvu Slovenika mu je Kongregacija za semenišča 4. januarja 1965 imenovala mons. Maksimilijana Jezernika kot prorektorja slovenskega zavoda. Kmalu po tistem, 7. aprila 1965, je zaslužni p. Prešeren umrl.

Vse breme in odgovornost so padli na ramena novega vodje. Od italijanske vlade je dosegel priznanje zavoda. Od apostolskega sedeža pa odobritev statuta in pravilnik Slovenika. Trd oreh pa je bila gradnja lastne hiše. Vse je bilo mogoče premostiti, le denarja ni bilo. Takrat pa so se zganili Slovenci po svetu. Prvi so poslali svoj dar Slovenci iz Anglije. Vodstvo Slovenika je kupilo zemljišče v bližini rimske obkrožne ceste. Začela se je težka pot pri italijanskih uradih za gradbena dovoljenja.

Vsi trije slovenski škofje so poznali važnost višjega teološkega študija v Rimu. Zato so začeli pošiljati v Slovenik

svoje duhovnike. 11. oktobra 1965, v času zasedanja 2. vaticanuma, je bila ob navzočnosti vseh treh slovenskih ordinarijev in rimskih Slovencev slovesna otvoritev akademskega leta. Slovenik je rastel. Njegovi študentje so si po rimskih univerzah pridobili ime in ugled.

Po nakupu zemljišča je prišla na vrsto gradnja. Ker sme biti po rimskem zakonu samo Italijan arhitekt, smo izbrali domačina Ksaverija Busti-Vicija, ki je ravnokar končal filozofski zavod Propagande. Rimska občina je načrte načelno že odobrila.

Januarja letos pa se je Slovenik že selil pod lastno streho. Vodstvo je namreč kupilo prostorno hišo južno od lateranske bazilike, na via Appia Nuova 844. Zidava lastnega novega poslopja precej daleč iz Rima bo šla zdaj bolj počasi.

Kongregacija za semenišča je z zanimanjem spremljala Slovenikovo rast in razvoj. Že večkrat je bilo vodstvo zavoda deležno pohvale in priznanj s strani apostolskega sedeža.

Da bi Sloveniku pomagali na noge in še posebej pomagali pri gradnji lastne hiše, ki ni več daleč do nje, so se med Slovenci po svetu osnovali posebni odbori za gmotno pomoč tej prevažni slovenski ustanovi v velikem svetu. Med Slovence v ZD je prevzel pobudo mons. Louis Baznik, v Kanadi ga posnemata dr. Alojzij Ambrožič in Franc Turk, medtem ko je Avstralijo razgibal neumorni p. Bernard Ambrožič ofm. Gradnjo in morda celo otvoritev Slovenika naj bi povezali z gradnjo in blagoslovom slovenske kapele v narodnem svetišču v Washingtonu.

Prvi zunanji uspeh vztrajnega dela se je pokazal 9. maja 1969, ko je papež Pavel VI. ob navzočnosti številnih slovenskih romarjev, duhovnikov in vseh slovenskih škofov blagoslovil temeljni kamen Slovenika. Slovesnost je sovpadla z vseslovenskim romanjem v zahvalo za dar vere.

Temeljni kamen za Slovenik so vzeli iz bližine Petrovega groba. Vgrajen je bil v prvo baziliko, ki jo je gradil cesar Konstantin. Temu kamnu so se pridružili tudi drobci zidovja vseh svetišč, ki so važna za versko zgodovino Slovencev. Tako s kamenčki iz Ogleja, Salzburga, od Gospe Svete; pa delci zidovja vseh treh slovenskih stolnic, slovenskih romarskih svetišč, slovenskih cerkev po ZD, v Kanadi, v Argentini in Avstraliji, pa tudi z grobov obeh naših svetniških kandidatov Friderika Barage in Antona Martina Slomška.

Da je Slovenik postal to, kar je, so s svojimi prispevki skoro izključno omogočili Slovenci v zdomstvu in zamejstvu.

Slovenik je navkljub vsem težavam obstal in prinaša prve sadove. V rimskem mednarodnem življenju živi in dela enakopravno z drugimi narodi. Do sedaj je pod njegovo streho živelo 28 študentov. Uspešno so končali študij in danes zavzemajo odgovorna mesta v slovenski Cerkvi doma in po svetu. Čeprav Slovenik še nima lastne strehe, je postal trdna skupnost, družina, počasi pa bo postal tudi središče slovenskega življa v Rimu.

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA Sloveniku, njegovega vodstvu in vsem slovenskim študentom bogoslovcem v njem ob desetletnem jubileju čestita. Iz srca in z zadoščenjem. Želi zavodu, da si skoraj postavi nov moderen dom in da v prihodnjih desetih letih doseže nove uspehe v dobro slovenstvu, slovenski Cerkvi in slovenski krščanski kulturi.

blagoslovitev slovenske kapele v washingtonu

Avgusta letos bo v Narodnem svetišču v Washingtonu, v Združenih državah, slovesna blagoslovitev Slovenske kapele. Pripravljalni odbor za slavlje nam je poslal spored prireditve, ki se bodo odvijale v severnoameriški prestolnici za to priložnost. Iz poslanega posnemamo:

Po štirih letih načrtov, trdega dela in žrtev bo 15. avgusta 1971 v Narodnem svetišču Brezmadežnega spočetja v Washingtonu, D. C. blagoslovitev Slovenske kapele. Program se bo začel v petek 13. avgusta in bo dosegel svoj višek v nedeljo 15. avgusta z blagoslovitvijo. Slovesnosti bodo nudile priložnost za romanje in srečanje Slovencev iz vseh delov Severne Amerike, Slovenije in ostalega sveta.

Spored prireditve je tale: Svečana blagoslovitev kapele; Slovenska kulturna razstava; Ogled mesta Washington; Slavnostni banket.

Za Slovence, ki bodo prišli v Washington od drugod, je bil izbran Sheraton Park Hotel, kjer bodo tudi vse družabne prireditve. Udeleženci teh svečanosti, ki obetajo privabiti veliko število slovenskih rojakov, bodo prejeli posebno spominsko značko. Pripravljalni odbor pa bo izdal za to priložnost posebno spominsko brošuro.

(Naslov pripravljalnega odbora je: Slovenian Chapel Fund, Dedication Committee for Slovenian Chapel, P.O. Box 6295, Washington, D.C. 20015, U.S.A.)

da ne pozabimo

Naš tednik v Celovcu je zapisal 3. decembra 1970:

ŽE PRED letošnjim 10. oktobrom je Kärntner Heimatdienst zapisal v svojem glasilu, da se mora obrambni boj nadaljevati vse dotlej, dokler ne izgine eden od obeh koroških narodov.

Koroški Slovenci s to izjavo nismo šli v javnost pred 10. oktobrom, ker nismo želeli vnašati nemira v priprave za deželni praznik. Ker pa poziv Narodnega sveta koroških Slovencev na veliki proslavi 8. novembra v celovškem glasbenem domu na oblast in notranjega ministra do danes ni našel odmeva s strani oblasti, smo primorani opozoriti z vso odločnostjo na to vprašanje.

27. oktobra sta naslovili obe osrednji organizaciji koroških Slovencev (Zveza slovenskih organizacij na Koroškem in Narodni svet koroških Slovencev) na predsednika avstrijske republike in na notranjega ministra pismi, v katerih opozarjata na omenjeno zločinsko ravnanje Kärntner Heimatdienst.

3. novembra 1970 nam je odgovoril predsednikov kabinetni direktor, da je zvezni predsednik pismo prejel, da pa v okviru ustavno določenega področja nima možnosti, da bi ukrepal v vprašanih slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem.

Zdi se nam, da je in mora biti državni predsednik vrhovni varuh ustave, predvsem pa varuh človečanskih pravic vseh državljanov. Zato se ne moremo pridružiti mnenju da predsednik ne bi imel nobenih možnosti. Prav gotovo nima možnosti neposrednega ukrepanja, lahko pa naredi potrebne korake.

Kljub temu da je pismo zveznemu notranjemu ministru staro več kot mesec dni, in kljub javnemu pozivu 1000 koroških Slovencev, naj oblasti končno ukrenejo kaj proti Heimatdienstovi dejavnosti, notranji minister do danes ni odgovoril.

Ne moremo si misliti, da se avstrijske oblasti strinjajo z zločinsko zahtevo po likvidaciji slovenskega naroda, kajti podobne zahteve so prinesle v preteklih desetletjih nad človeštvo niezmerno gorja.

12. decembra je Naš tednik spet poročal o nemškem šovinizmu na slovenskem Koroškem. Zapišemo glavna dognanja:

Zaskrbljenost v Sloveniji so izzvali izgrede ob proslavah 10. oktobra, postavitve nekega spomenika v Gradcu, posvečenega žrtvam južnoštajerskega nemštva, zlasti pa zločinsko pisanje glasila časopisa Ruf der Heimat, glasila koroškega Heimatdienst, ki zahteva konec koroških Slovencev, torej iztrebljenje naroda, ki je doma na Koroškem že nad 1400 let.

V tem nemškem nacionalističnem glasilu stoji tudi tole: „... Torej zgodovina na Koroškem še ni potegnila dokončne črte. Potegnili jo bo med obema narodoma le, če ne bo eden od njiju več obstajal. Tako je obrambni boj

iz leta 1920 v letu 1970 še vedno obrambni boj z orožjem srca in duha in bo to ostal, dokler je tu nemški in tam slovenski narod...“ – „... Slovenski nacionalizem – za njim jugoslovanski imperializem – se še ni avstrijskemu delu Slovenije odpovedal. To prepušča le pričakovani prihajajoči uri, da bo tretjič tvegati osvojitve. Če le mogoče po mirni poti... Na to se pripravljaj in se poslužuj svoje „pete kolone“ na Južnem Koroškem...“

Močno je sovplivalo dvojno merjenje in nastopanje proti inozemskim podjetjem: pri švicarski tovarni v Velikovcu zastave in muzika, pri slovenskem velenjskem Gorenju pa senco nove slovenske iredente in premik državnih mejnikov na mejah južne Avstrije...

Vse to je pri koroških Slovencih in tudi pri Slovencih po svetu in v matični domovini vzbudilo odpor. Presenetila so pisma ljubljanskih študentov, slovenskih sindikatov in Slovenskega državniškega društva: vsa izražajo zaskrbljenost matičnega naroda ob očitnem zapostavljanju koroških Slovencev.

Žgoča in izredno aktualna je ob nemških izpadih do slovenstva na Koroškem izjava predstavnikov primorskih revij ki jo povzemamo iz tržaške Mladike (december 1970):

„Predstavniki slovenskih revij, ki izhajajo v Primorju tako v republiki Sloveniji kakor v Trstu, zbrani na posvetovanju v Idriji 5. decembra 1970, so proučili dokumentacijo o proslavi koroškega plebiscita v Celovcu 10. oktobra letos.

Predstavniki sedmih primorskih revij ugotavljajo, da se je omenjeno slavlje razvijalo v šovinističnem duhu, izživljanje pa zadobiva vse drugačen pomen, ker so celovškemu praznovanju predsedovali predsednik avstrijske republike, predsednik vlade in predsednik koroške dežele.

Tako početje je žaljivo za slovensko narodno skupnost, ki živi v Avstriji, in hkrati nasprotuje duhu novega evropskega sporazumevanja, da pri tem sploh ne omenimo ozračja dobrega sosedstva, ki naj bi ustvarilo nove oblike sožitja na italijansko-slovenski in slovensko-avstrijski meji.

Predstavniki primorskih revij protestirajo proti takemu obnavljanju nacističnega duha in zahtevajo, da se odnosi med matično republiko in avstrijskimi oblastmi razvijajo na podlagi pravnih norm, mednarodnih dogovorov in v duhu tistega protifašističnega boja, ki je leta 1945 premagal nacizem.

Predstavniki primorskih revij opozarjajo evropsko javnost na ravnanje avstrijske republike, ki se je s 7. členom državne pogodbe 1955. leta obvezala, da bo spoštovala pravice slovenske narodne skupnosti, zdaj pa ne samo, da njihovih pravic ne spoštuje, temveč celo uprizarja šovinistična slavlja na obmejnem etnično mešanem ozemlju tako rekoč pred vrati republike Slovenije in Jugoslavije.“

Gornjo izjavo so podpisali predstavniki naslednjih revij: Most, Obala, Srečanja, Zaliv, Idrijski razgledi, Kaplje in Mladika.

iz uprave

PODPORNA ČLANARINA v Slovenski kulturni akciji za leto 1971 je: v Argentini 30 pesov (3000 starih), v drugih deželah pa 10 dolarjev. Članarina se poslej plačuje vzporedno s koledarskim letom, se pravi: od januarja do decembra. Prosimo vse dosedanje podporne člane, da nam skoraj nakažejo svoj letošnji prispevek, če tega še niso storili. Vabimo pa tudi vse druge Slovence, ki jim je mar kulturna tvornost slovenskega zdomstva, da se naši ustanovi pridružijo kot novi podporni člani!

Opozarjamo rojake, da so se z januarjem letos vse knjige prejšnjih letnikov naše založbe **podražile za 30 odstotkov**, kakor smo najavili novembra lani v Glasu.

Vsem, ki smo jim poslali 1. knjigo XI. letnika naših publikacij Karla Mauserja zbirko črtic „Na ozarrah“, smo priložili tudi **izpisek naročnine oziroma dolžnih zneskov**. Lepo se zahvalimo za blagohotno razumevanje in za poravnavo.

**ROJAKI! VAŠA GMOTNA OPORA SLOVENSKI
KULTURNI AKCIJI BO DOKAZ VAŠE LJUBEZNI
DO SLOVENSKE KULTURE V SVOBODI!**

v objavo smo prejeli

Društvo Slovenskih protikomunističnih borcev v Argentini

Buenos Aires, 12. decembra 1970.

Spoštovani!

Po sklepu borcev na Občnem zboru, 12. t.m., Vam dostavljam s prošnjo za objavo – sledeče:

V letošnjem letu, ko poteka petindvajset let najstrašnejše tragedije v zgodovini slovenstva, preživeli protikomunistični borci slovesno izjavljamo:

1. Naših protikomunističnih soborcev – padlih med vojno 1941-45. leta in vrnjenih iz Vetrinja ter pobitih – ne bomo pozabili nikdar!

2. V vseh sodobnih oblikah bomo nadaljevali boj proti komunizmu, ki kruto tepta najvišje vrednote človeštva, ki so svoboda, krščanska omika in dostojanstvo človeka. To je

bil najvišji ideal mrtvih soborcev, to je ideal, kateremu je vetrinjska tragedija prižgala večno plamenico.

3. Naša emigracija je posledica našega protikomunističnega boja doma, zato mora to ohranjati in z bujenjem narodne zavesti braniti ideale krščanske omike. Tako bomo ustvarjali protitež komunističnemu nasilstvu v naši domovini, vsedotlej, ko bo ves naš narod dočakal dan prave svobode.

4. V svobodi bomo sami poiskali grobove vseh mrtvih Slovencev v času apokalipse od leta 1941, do danes in jim izkazali čast, kot se mrtvim spodobi.

5. Naš protikomunistični boj, ki je zgrajen na demokratičnih vrednotah, nam je v čast in ponos ter je edino zagotovilo za pravo svobodo vsemu našemu narodu.

V imenu starešinstva lepo pozdravljam!

tajnik: R. Bras (podpis)

OPOMBA UREDNIŠTVA GLASA: Gornji dopis smo prejeli šele januarja letos; zato ga objavljamo v tej številki našega lista. Objave pod gornjim zaglavjem „v objavo smo prejeli“ niso nujno tudi mnenje uredništva Glasa ali vodstva Slovenske kulturne akcije ali njenih članov. Po načelu svobodnega informiranja, ki je v veljavi v demokratični družbi, objavljamo te dopise, kolikor so v zvezi s slovensko narodno in duhovno usodo, kadar niso osebne značaja in nikogar ne žalijo.

SLOVENSKI DUHOVNIKI V IZSELJENSTVU BOTRUJEJO MAUSERJEVI KNJIGI „NA OZARAH“

21 slovenskih duhovnikov v zdomstvu in izseljenstvu je do zdaj že poslalo svoj botrski dar za izdajo Karla Mauserja zbirko črtic **NA OZARAH**, ki je kot 1. knjiga XI. letnika knjižnih edicij za konec lanskega leta izšla v založbi Slovenske kulturne akcije. Objavljamo imena novih darovalcev in darovane zneske.

Iz Argentine

Neimenovani iz Buenos Airesa, 50 pesov

Janez Jeretina CM, Luján, 30 pesov

(vsi navedki v novi argentinski valuti)

Iz Združenih držav

dr. Alfonz Čuk, 10 dolarjev

A. Urbič, 12 dolarjev

Iz Nemčije

Ciril Turk, 100 nemških mark

Tako je do zdaj že 21 slovenskih duhovnikov v izseljenstvu in zdomstvu poslalo svoj „botrski“ dar za „Na ozare“.

VSEM DAROVALCEM-BOTROM SLOVENSKIM DUHOVNIKOM

SE SRČNO ZAHVALI IN SE LEPO PRIPOROČA SE VSEM DRUGIM

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

PROSIMO, POPRAVITE!

V zadnji 12. številki lanskega letnika Glasa (XVII, dec. 1970) v zaglavju Slovenska prisotnost v svetu, kjer poročamo, da je v španščini izšla disertacija p. Silvina Eiletza „Marx in dialektični humanizem“, le-ta navedek ni točen. Omenjena razprava ni disertacija, marveč novo, v španščini napisano delo.

darovi

Lojze Ambrožič, st., Kanada, 10 dolarjev

Jernej Tomazin, Kanada, 10 novih pesov

Ana Gaber, ZD, 2 dolarja

N. N., ZD, 6 dolarjev

Neimenovani slovenski duhovnik iz Argentine, 210 pesov

Lojzka Čeč, Argentina, 15 ps.

Silvo Lipušček, Argentina, 20 pesov

Ivan Ašič, Argentina, 20 pes.

Antonija Račič, Argentina, 20 pesov

Neimenovani iz Argentine, 20 pesov

arh. Jure Vombergar, Argentina, 20 pesov

Mirko Šmon, Argentina, 5 pes. inž. Jože Kosanc, Argentina, 10 pesov

podporna članarina

Marko Martelanc, Argentina, 30 pesov

Slavko Tršinar, Argentina, 15 pesov (prvi obrok)

Beno Tičar, Argentina, 10 pesov (prvi obrok)

inž. Ivo Kertelj, Italija, 10 dl.

CORREO
ARGENTINO
SUUC. 6

TARIFA REDUCIDA
CONCESION 6228

R. P. I. 953701